

DUCHOVNÉ CVIČENIA PRE ÚČASTNÍKOV SYNODY

P. Timothy Peter Joseph Radcliffe

3. MEDITÁCIA: „PRIATEESTVO“

2. október 2023

V noci pred svojou smrťou sa Ježiš modlil k Otcovi, „*aby boli jedno, ako my*“ (Jn 17, 11). No už od začiatku, takmer v každom spise Nového zákona vidíme, že učeníci sú rozdelení, hádajú sa, navzájom sa exkomunikujú. My sme sa zišli na tejto synode, pretože aj my sme rozdelení, no dúfame a modlíme sa za jednotu srdca a mysle. To by malo byť našim vzácnym svedectvom vo svete, ktorý je rozorvaný konfliktmi a nerovnosťami. Kristovo telo by malo stelesňovať pokoj, ktorý Ježiš prisľúbil a po ktorom svet túži.

Včera som sa venoval dvom zdrojom rozdelenia: naše protichodné nádeje a rozdielne chápanie Cirkvi ako domova. Tieto napätia nás však nemusia rozdeľovať; sme nositeľmi nádeje, ktorá presahuje každú inú nádej, a priestranného domova Božieho kráľovstva, v ktorom je „mnoho príbytkov“ (Jn 14, 1), ako nám hovorí Pán.

Samozrejme, nie všetky nádeje alebo názory sú legitímne. Ale pravovernosť je široká a heréza úzka. Pán vyvádza svoje ovce z malej ohrady ovčince na široko otvorené pastviny našej viery. Na Veľkú noc ich vyvedie z malej zamknutej miestnosti na neobmedzené šíravy „Božej hojnosti“¹.

Preto ho poďme spoločne počúvať. Ale ako? Istý nemecký biskup bol znepokojený „uštípačným tónom“ počas tamojších synodálnych diskusií. Povedal, že sa „podobali skôr rétorickej výmene slovných úderov“ než disciplinovanej debate². Samozrejme, disciplinované racionálne debaty sú potrebné. Ako dominikán by som nikdy nemohol poprieť dôležitosť rozumu! Ak však chceme prekročiť naše rozdiely, je potrebné viac. Ovce dôverujú Pánovnu hlasu, pretože je to hlas priateľa. Táto synoda bude plodná, ak nás povedie k hlbšiemu priateľstvu s Pánom a medzi sebou navzájom.

V noci pred svojou smrťou sa Ježiš obrátil na učeníkov, ktorí sa ho chystali zradiť, zaprieť a opustiť, so slovami: „*Nazval som vás priateľmi*“ (Jn 15, 15). Objíma nás uzdravujúce Božie priateľstvo, ktoré odomyká dvere väzenia, ktoré si sami vytvárame. „Neviditeľný Boh... sa prihovára ľuďom ako priateľom“ (Druhý vatikánsky koncil, *Dei verbum*, 2). On nám otvoril cestu do večného priateľstva Svätej Trojice. Toto priateľstvo ponúkol svojim učeníkom, mýtnikom a prostitútkam, zákonníkom a cudzincom. Bola to prvá ochutnávka Božieho kráľovstva.

Tak Starý zákon, ako aj klasické Grécko a Rím považovali takéto priateľstvo za nemožné. Priateľstvo bolo len medzi dobrými. Priateľstvo so zlými sa považovalo za nemožné. Ako sa píše v Žalme 26: „*Nenávidím spoločnosť zlosynov a s bezbožnými si nesadnem*“ (v. 5). Zlí nemajú priateľov, pretože spolupracujú len na zlých skutkoch. Naš Boh však bol vždy

¹ Prvýkrát použil Thomas Bacon (1512/13–1567).

² *The Tablet*, Christa Pongratz-Lippitt, 20. marec 2023.

naklonený šokujúcim priateľstvám. Miloval Jakuba, podvodníka, a Dávida, vraha a cudzoložníka, a tiež Šalamúna, modloslužobníka.

Priateľstvo bolo možné len medzi rovnými. Ale milosť nás pozdvihuje k božskému priateľstvu. Akvinský hovorí „*solus Deus deificat*“ – „iba Boh nás môže urobiť podobnými Bohu“. Dnes je sviatok anjelov strážnych, ktorí sú znamením jedinečného priateľstva, ktoré Boh nadviazal s každým z nás. Svätý Otec na sviatok anjelov strážnych povedal: „Nikto necestuje sám a nikto by si nemal myslieť, že je sám“³. Keď putujeme, každý z nás je v Božom priateľskom objatí.

Hlásanie evanjelia nikdy nie je len odovzdávaním informácií. Je to akt priateľstva. Pred sto rokmi Vincent McNabb OP povedal: „Miluj tých, ktorým kážeš. Ak to nerobíš, nekáž. Káž sám sebe.“ O sv. Dominikovi sa hovorilo, že ho všetci milovali, pretože on miloval všetkých. Svätá Katarína Sienská bola obklopená kruhom priateľov: mužov a žien, laikov a rehoľníkov. Boli známi ako *caterinati*, katarínski ľudia. Svätý Martin de Porres sa často zobrazuje s mačkou, psom a myšou, ktorí jedia z toho istého taniera. Pekný obraz rehoľného života!

V Starom zákone neboli priateľstvá medzi mužmi a ženami jednoduché. Božie kráľovstvo sem vtrhlo s Ježišom obklopeným jeho priateľmi, mužmi a ženami. Aj dnes mnohí ľudia pochybujú o možnosti akéhokoľvek nevinného priateľstva medzi mužmi a ženami. Muži sa obávajú obvinení, ženy sa obávajú mužského násillia, mladí sa obávajú zneužívania. Mali by sme stelesňovať priestranné Božie priateľstvo.

Preto hlásajme evanjelium prostredníctvom priateľstiev, ktoré presahujú hranice. Boh prekračuje rozdelenie medzi Stvoriteľom a stvorením. Aké nemožné priateľstvá môžeme nadviazať my? Keď bol blahoslavený Pierre Claverie v roku 1981 vysvätený za biskupa v alžírskom Orane, povedal svojim moslimským priateľom: „Aj vám vdáčim za to, čím som dnes. S vami som sa pri učení arabčiny naučil predovšetkým hovoriť a rozumieť jazyku srdca, jazyku bratského priateľstva, v ktorom spolu komunikujú rasy a náboženstvá... Verím totiž, že toto priateľstvo pochádza od Boha a vedie k Bohu“⁴. Všimnite si, priateľstvo z neho urobilo to, čím bol!

Práve pre toto priateľstvo ho teroristi zavraždili spolu s mladým moslimským priateľom Mohamedom Bouckichim. Po jeho blahorečení bola o ich priateľstve uvedená divadelná hra *Pierre a Mohamed*. Mohamedova matka sledovala hru o smrti svojho syna a pobozkala herca, ktorý ho hral.

Dobrá správa, ktorú by mladí chceli od nás počuť, je, že Boh im podáva ruku, aby sa s nimi spriatelili. To je to priateľstvo, po ktorom túžia a ktoré hľadajú na instagrame a TikToku. Keď som bol tínedžer, spriatelili sa so mnou katolícki kňazi. S nimi som objavil radosť z viery. Žiaľ, kríza sexuálneho zneužívania urobila takéto priateľstvá podozrivými. Nie je to teda len sexuálny hriech, je to hriech proti priateľstvu. Najhlbší kruh v Danteho *Pekle* bol vyhradený pre tých, ktorí zradili priateľstvo.

Základom všetkého, čo budeme na tejto synode robiť, by teda mali byť priateľstvá, ktoré vytvoríme. Nezdá sa, že je to veľa. Nebude to na titulných stránkach médií. „Prišli až do Ríma, aby nadväzovali priateľstvá! Aká strata času!“ Ale práve prostredníctvom priateľstva uskutočníme prechod od „ja“ k „my“ (IL A. 1. 25). Bez neho nedosiahneme nič. Keď sa

³ *Homily for the Feast of the Guardian Angels*, 2014.

⁴ Cardinal Murphy O'Connor, *A Life Poured Out*, p. viii.

anglikánsky arcibiskup z Canterbury Robert Runcie stretol so sv. Jánom Pavlom II. bol sklamaný, lebo sa mu zdalo, že sa nedosiahol žiadny pokrok smerom k jednote. Pápež mu však povedal, aby nestrácal nádej. „Afektívna kolegialita predchádza efektívnu kolegialitu.“

Instrumentum laboris poukazuje na osamelosť mnohých kňazov a ich „potrebu starostlivosti, priateľstva a podpory“ (B 2.4, b). Srdcom kňazského povolania je umenie priateľstva. Ide o večné, rovnocenné priateľstvo nášho Trojjediného Boha. Potom sa všetok jed klerikalizmu rozplynie. Rodičovské povolanie môže byť tiež osamelé a vyžaduje podporu priateľstva.

Priateľstvo je tvorivá úloha. V angličtine hovoríme, že „*spadneme do lásky*“ (*fall in love*), no priateľov si „*robíme*“ (*make friends*). Ježiš sa po podobenstve o milosrdnom Samaritánovi pýta zákonníka: „*Ktorý z tých troch bol bližným tomu, čo padol do rúk zbojníkov?*“ (Lk 10, 36). Hovorí tiež učeníkom, že si musia robiť „*priateľov z nespravodlivej mamony*“ (Lk 16, 9). Na synode máme tvorivú úlohu nadväzovať nepravdepodobné priateľstvá najmä s ľuďmi, s ktorými nesúhlasíme. Ak si myslíte, že hovorím nezmysly, pridte a spriateľte sa so mnou!

Môže to znieť hrozne! Predstavte si, že sa na vás vrhám so silným odhodlaním urobiť si z vás priateľa. Budete chcieť utiecť! Ale základom priateľstva je jednoducho byť jeden s druhým. Je to radosť z prítomnosti druhého. Ježiš pozýva vnútorný okruh priateľov Petra, Jakuba a Jána, aby boli s ním na vrchu tak, ako s ním budú v Getsemanskej záhrade. Po nanebovstúpení hľadajú namiesto Judáša iného, niekoho, kto bol s Pánom a s nimi. Peter povedal, že by to mal byť jeden „*z týchto mužov, čo boli s nami celý čas, keď medzi nami žil Pán Ježiš, počnúc Jánovým krstom až do dňa, keď bol od nás vzatý*“ (Sk 1, 21). Nebo bude spočívať v tomto: byť s Pánom. Štyrikrát počas svätej omše počujeme slová: „Pán s vami“. To je Božie priateľstvo. Sestra Wendy Becketová opísala modlitbu ako „byť bez ochrany v Pánovej prítomnosti“. Netreba nič hovoriť.

Svätý Aelred z Rivaulxu, cisterciánsky opát z 12. storočia, vo svojej knihe o duchovnom priateľstve napísal: „Sme tu, ty a ja, a dúfam, že Kristus bude s nami tretí. Teraz nás nikto nemôže vyrušiť... Tak poď teraz, najdrahší priateľ, odhaľ svoje srdce a povedz svoj názor“. Odvážime sa povedať svoje názory?

Na dominikánskych generálnych kapitulách, samozrejme, diskutujeme a prijímame rozhodnutia. Ale tiež sa modlíme a spoločne jeme, chodíme na prechádzky, popijame a rekreujeme sa. Dávame si navzájom najvzácnejší dar, svoj čas. Budujeme spoločný život. Potom vznikajú neuveriteľné priateľstvá. V ideálnom prípade by sme to mali robiť počas týchto troch týždňov synody namiesto toho, aby sme sa na konci dňa rozišli každú svojou cestou. Dúfajme, že to bude možné na ďalšom zasadnutí tejto synody.

Božia tvorivá láska nám dáva priestor. Herbert McCabe OP napísal: „Božia moc je predovšetkým mocou nechať veci, aby boli. ‚Bud’ svetlo!‘ – stvoriteľská moc je práve tou mocou, ktorá – práve preto, že jej výsledkom je, že veci a osoby sú tým, čím sú – nemôže zasahovať do stvorenia. Je zrejmé, že stvorenie veci nijako nemení, ale necháva ich byť samými sebou. Stvorenie je jednoducho a výlučne nechať veci byť a naša láska je toho chabým obrazom“⁵.

---

⁵ Herbert MCCABE OP: *God Matters*, Darton, Longman and Todd, London, 1987, p. 108.

Často nie sú potrebné žiadne slová. Mladá Alžírčanka menom Yasmína zanechala neďaleko miesta mučeníckej smrti Pierra Claverieho pohľadnicu. Napísala na ňu: „Dnes večer, otče, nemám slov. Ale mám slzy a nádej.“⁶

Ak budeme takto jeden s druhým, uvidíme sa navzájom, akoby sme sa videli prvýkrát! Keď Ježiš obedoval s farizejom Šimonom, prišla žena, pravdepodobne miestna prostitútka, a s plačom mu umyla nohy. Šimon je šokovaný. Či Ježiš *nevidí*, kto to je? Ježiš však odpovedá: „*Vidiš túto ženu? Vošiel som do tvojho domu a nedal si mi vodu na nohy. Ale ona slzami zmáčala moje nohy a svojimi vlasmi ich poutierala*“ (Lk 7, 44).

Izrael túžil uvidieť Božiu tvár. Celé stáročia spieval: „*Rozjasni svoju tvár a budeme spasení*“ (Ž 80). No bolo nemožné uvidieť Boha a ďalej žiť. Izrael túžil po tom, čo bolo neznesiteľné, po pohľade na Božiu tvár. V Ježišovi sa táto tvár zjavila. Pastieri sa naňho mohli pozerat' ako na spiace dieťa v jaslách a žili. Božia tvár sa stala viditeľnou, ale bol to *Boh*, kto zomrel, jeho oči sa zavreli na kríži.

V Druhej eucharistickej modlitbe sa modlíme, aby boli zosnulí prijatí do svetla Božej tváre. Vďaka vteleniu sa Boh zviditeľnil. Istý staroveký teológ, pravdepodobne sv. Augustín, si predstavuje dialóg s „dobrým“ zločincem, ktorý zomrel spolu s Ježišom, takto: „Nijako zvlášť som neštudoval Písmo. Bol som zlodejom na plný úväzok. Ale v istom okamihu som vo svojej bolesti a izolácii našiel Ježiša, ktorý hľadel na mňa, a v jeho pohľade som všetko pochopil“⁷.

V týchto časoch – teda medzi prvým a druhým príchodom Krista – musíme byť touto Ježišovou tvárou jeden pre druhého *my*. *Musíme vidieť* tých, ktorí sú neviditeľní, a usmievať sa na tých, ktorí sa cítia zahanbení. Americký dominikán Brian Pierce navštívil výstavu fotografií detí ulice v peruánskej Lime. Pod fotografiou jedného malého dieťaťa bol nápis: *Saben que existo pero no me ven*. Vedia, že existujem, ale nevidia ma. Vedia, že existujem ako problém, príťaž, štatistický údaj, ale nevidia mňa!

V Južnej Afrike je bežný pozdrav SAWABONA – „vidím ťa“. Milióny ľudí sa cítia neviditeľní. Nikto sa na nich nepozera s uznaním. Často sú ľudia v pokušení páchať násilie, len aby ich ľudia aspoň videli! Pozrite sa, som tu! Je lepšie byť vidенý ako nepriateľ, ako nebyť vidенý vôbec.

Thomas Merton vstúpil do rehoľného života, pretože chcel uniknúť zlobe sveta. Ale niekoľko rokov cisterciánskeho života mu otvorilo oči pre krásu a dobrotu ľudí. Jedného dňa mu na ulici spadli šupiny z očí. Do svojho denníka si zapísal: „Vtedy som akoby zrazu uvidel tajomnú krásu ich srdc, hĺbku ich srdc, kam nedosiahne ani hriech, ani túžba, ani sebaopoznanie, jadro ich bytosti, osobu, ktorou je každý z nich v Božích očiach. Keby sa tak mohli vidieť takí, akí naozaj sú! Keby sme sa tak mohli vidieť navzájom po celý čas! Už by nebolo vojen, nenávisti ani chamtivosti“⁸.

Náš svet túži po priateľstve, ale rozvracajú ho deštruktívne trendy: nárast populizmu, ktorý ľudí spája prostredníctvom zjednodušených naratívov, jednoduchých sloganov a davovej zaslepenosti. Je tu tiež silný individualizmus, ktorý znamená, že všetko, čo mám, je môj príbeh. Terry Eagleton napísal: „Cesty už nie sú spoločné, ale sú šité na mieru jednotlivcom,

⁶ Paul MURRAY OP: *Scars: Essays, poems and meditations on affliction*, Bloomsbury 2014, p. 47.

⁷ Quoted by Paul MURRAY OP. *Scars*, p. 143.

⁸ Quoted Willam H. SHANNON: *Seeds of Peace: Contemplation and non-violence*. New York 1996, p. 63.

viac sa podobajú stopovaniu, než autobusovému zájazdu. Už nie sú hromadnou záležitosťou, ale väčšinou sa na ne vydávame sami. Svet prestal byť formovaný príbehom, čo znamená, že si svoj život môžete vymýšľať za pochodu⁹. Ale „môj príbeh“ je náš príbeh, príbeh evanjelia, ktorý sa dá nádherne rozprávať rôznymi spôsobmi.

Posledná stručná poznámka. C. S. Lewis povedal, že milenci sa pozerajú jeden na druhého, ale priatelia sa pozerajú rovnakým smerom. Môžu nesúhlasiť jeden s druhým, ale aspoň niektoré otázky majú spoločné. Citujem: „Záleží vám na tej istej pravde?“ Ten, kto s nami súhlasí, že nejaká otázka, ktorú si ostatní nevšímajú, je veľmi dôležitá, môže byť naším priateľom. Nemusí súhlasiť s nami v tom, ako na ňu odpovedať¹⁰.

To najodvážnejšie, čo môžeme na tejto synode urobiť, je byť voči sebe pravdiví v našich pochybnostiach a v otázkach, na ktoré nemáme jasné odpovede. Potom sa k sebe priblížime ako spolubratia, ako hľadači, žobráci pravdy. V románe Grahama Greena *Don Quixote* si španielsky katolícky kňaz a komunistický starosta urobia spoločnú dovolenku. Jedného dňa sa odvážia zdieľať svoje pochybnosti. Kňaz hovorí: „Je zvláštne, ako môže zdieľanie pocitu pochybnosti spájať ľudí možno ešte viac ako zdieľanie viery. Veriaci bude bojovať s iným veriacim o jemné rozdiely, pochybovač bojuje len sám so sebou“¹¹.

V dialógu s rabínom Skorkom pápež František povedal: „Najväčší vodcovia Božieho ľudu boli tí, čo nechali priestor pre pochybnosť... Kto chce byť vodcom Božieho ľudu, musí dať Bohu priestor. Zlý vodca je ten, kto si je istý sebou a je tvrdohlavý. Jednou z charakteristík zlého vodcu je, že je pre svoju sebaistotu príliš autoritatívny“¹² (*O nebi a zemi*, 52).

Ak neexistuje spoločný záujem o pravdu, aký je potom základ priateľstva?

Priateľstvo je v našej spoločnosti ťažké čiastočne preto, lebo spoločnosť buď stratila dôveru v pravdu, alebo sa drží úzkych fundamentalistických právd, o ktorých sa nedá diskutovať. Solženicyn povedal: „Jedno slovo pravdy preváži celý svet“¹³. Jeden z mojich spolubratov, ktorý cestoval autobusom, počul dve ženy na sedadlách pred sebou. Jedna sa sťažovala na utrpenie, ktoré musela znášať. Druhá povedala: „Moja drahá, musíš sa k tomu postaviť filozoficky.“ „Čo znamená ‚filozoficky‘?“ „Znamená to, že na to nemáš myslieť.“

Priateľstvo prekvitá, keď sa odvážime podeliť o svoje pochybnosti a spoločne hľadáme pravdu. Aký zmysel má rozprávať sa s ľuďmi, ktorí už všetko vedia, alebo s ktorými úplne súhlasíme? Ako to však máme robiť? To je téma ďalšej prednášky.

---

⁹ Terry EAGLETON: What's Your Story? In: *London Review of Books*, February 16, 2023.

<https://www.lrb.co.uk/the-paper/v45/n04/terry-eagleton/what-s-your-story>.

¹⁰ C. S. LEWIS, p. 66.

¹¹ Graham GREEN: *Monsignor Quixote*. New York: Penguin Classics [1982] 2008, p. 41.

¹² Jorge Mario BERGOGLIO – Abraham SKORKA: *On Heaven and Earth*. New York: Image [2010] 2013, p. 52, cit. in Marc BOSCO, SJ: „Colouring Catholicism: Greene in the Age of Pope Francis“.

¹³ Alexandr Isajevič SOLŽENICYN: Nobel Prize Speech 1970 „One Word of Truth“.